

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Володимир Нос

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA-79005
Volodymyr.Nos@lnu.edu.ua*

Розглянуто сучасні підходи до професійної підготовки фахівців економічної галузі в контексті глобалізаційних викликів, цифровізації та змін ринку праці. Зазначено необхідність оновлення педагогічних стратегій, що забезпечують формування не лише теоретичних знань, а й практичних навичок майбутніх економістів. Проаналізовано сучасні наукові дослідження щодо інтеграції економічних і математичних дисциплін, використання інформаційних технологій, міждисциплінарного підходу та соціально-психологічних аспектів навчання. Окреслено основні напрями вдосконалення педагогічної теорії: компетентнісний підхід, інтеграція теорії та практики, цифровізація, індивідуалізація навчання та впровадження етичних стандартів у підготовку фахівців. Висвітлено роль педагогічної теорії у процесі формування конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно засвоювати навчальний матеріал та швидко адаптуватися до сучасного ринку праці. Сучасний ринок праці потребує не лише глибоких теоретичних знань, а й гнучкості, здатності до швидкого навчання та адаптації. Саме тому педагогічні підходи повинні ґрунтуватися на компетентнісному підході, інноваціях, інтеграції теорії з практикою, інтердисциплінарності, цифровізації, індивідуалізації навчання, етичній та соціальній відповідальності.

Важливою складовою також є розвиток підприємницького мислення у студентів, що сприятиме формуванню не лише висококваліфікованих працівників, а й потенційних засновників власного бізнесу. Освіта має надати студентам не лише професійні навички, а й розуміння ринкових механізмів, фінансової грамотності, стратегічного планування та управління ризиками.

З'ясовано, що оновлення підходів до підготовки майбутніх економістів сприятиме створенню освітнього середовища, яке відповідатиме вимогам сучасної економіки та сприятиме розвитку висококваліфікованих, адаптивних та соціально відповідальних фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка, економічна освіта, компетентнісний підхід, цифровізація, інтеграція теорії та практики, міждисциплінарність.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку суспільства та економіки визначають нові вимоги до професійної підготовки фахівців економічної галузі. Глобалізація, активна цифровізація та динамічні зміни у світовому економічному середовищі зобов'язують заклади освіти не лише

передавати фундаментальні економічні знання, а й забезпечувати формування практичних навичок, які відповідають актуальним потребам ринку праці. У цьому контексті педагогічна теорія є важливим інструментом для побудови ефективних освітніх програм, які сприяють підготовці компетентних і конкурентоспроможних фахівців.

Проте існує низка проблем, пов'язаних із невідповідністю традиційних методів навчання сучасним викликам. Це потребує глибшого осмислення, наукового обґрунтування та вдосконалення підходів до професійної підготовки, орієнтованих на інтеграцію теоретичних знань із практичними вміннями, міждисциплінарність, використання інноваційних технологій та активну співпрацю з бізнесом.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що питання професійної підготовки фахівців економічної галузі науковці О. Вітер, Л. Петльована, Т. Поясок, І. Пчелінцева, О. Сисоєв розглядали у різних аспектах. Зокрема, вивчаються питання змісту навчальних програм, методів викладання, впровадження інноваційних технологій у освітній процес, а також формування ключових компетентностей, що відповідають сучасним викликам економіки.

Мета статті – описати педагогічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців для економічної галузі, розкрити ефективні методи та підходи до формування фахових компетентностей, а також окреслити шляхи вдосконалення освітнього процесу з урахуванням сучасних вимог ринку праці та економічних тенденцій.

Виклад основного матеріалу. Важливим у цьому плані є дослідження І. Пчелінцевої, яка обґрунтувала педагогічні умови, що забезпечують професійну спрямованість навчання математичних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків: реалізація принципу міжпредметності в змісті навчальних програм із математичних дисциплін (зміст навчальних програм із математичних дисциплін передбачає два компоненти: нормативний і додатковий); удосконалення методики проведення навчальних занять (моделювання проблемних ситуацій економічного змісту, включення в лекцію розв'язування прикладних задач, економічна інтерпретація певних математичних понять); забезпечення міжпредметної спрямованості самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів (включення в індивідуальні та домашні завдання задач економічного змісту, написання наукових рефератів на економічну тематику); інтеграція математичних і економічних дисциплін засобами інформаційних технологій (розроблення математичних задач економічного змісту, які можна розв'язати комп'ютерними засобами, впровадження у навчальний процес лабораторних і бінарних занять із математичних дисциплін) [1, с. 15].

Науковець Л. Петльована досліджувала педагогічні засади професійної адаптації майбутніх економістів за допомогою новітніх інформаційних технологій. До цих засад дослідниця віднесла такі елементи: педагогічні умови

й підходи, компоненти, критерії, виробничі функції економіста та їх інформаційну культуру, засоби інформаційних технологій. Для реалізації педагогічних основ створено модель, складниками якої є: замовлення суспільства (фахівець, який досконало володіє знаннями економічних дисциплін, вправно оперує новітніми комп'ютерними технологіями, а також володіє професійною іншомовною комунікативною компетентністю); професійні якості випускника (фахівець із економіки підприємства, підготовлений виконувати аналітичну, планову, організаційну, обліково-статистичну, контрольну й інформаційну функції); компоненти процесу професійної адаптації (мотиваційно-ціннісний, професійний (знанневий), інтеграційний, інформаційний); етапи професійної адаптації, критерії готовності до професійної адаптації (цільовий, спеціальна підготовка, іншомовна компетентність, комп'ютерна грамотність); види інформаційної культури (загальна і документальна) [2, с. 8].

На нашу думку, аспекти структурування та узагальнення навчального матеріалу відіграють головну роль у формуванні професійних компетенцій майбутніх економістів. Досліджуючи особливості професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки, погоджуємось з науковцем О. Вітер, яка зосередила увагу на організаційно-педагогічних засадах структурування та узагальнення навчального матеріалу з базових економічних дисциплін [3, с. 4]. Авторка уточнила педагогічні принципи (науковість, наочність, доступність, системність і систематичність, інтеграція, ранжування, концентризм), визначила організаційні умови (алгоритм структурування та алгоритм узагальнення), а також обґрунтувала рівні узагальнення (глобальний і локальний рівні). Крім того, вона розробила модель структурування та узагальнення навчального матеріалу, яка містить мету, завдання, організаційні умови, педагогічні принципи, сформоване узагальнене ядро знань і тестові завдання для перевірки якості його засвоєння [3].

Досліджуючи соціальний фактор у процесі професійної підготовки фахівців економічної та фінансової галузі важливим аспектом є психолого-педагогічний підхід, який сприяє формуванню не лише професійних, а й особистісних якостей. Урахування психологічних аспектів у підготовці майбутніх економістів допомагає їм краще розуміти не лише теоретичні аспекти своєї професії, а й взаємодіяти з людьми та організаціями. Цілком погоджуємось з дослідницею Т. Поясок, яка звертала увагу на психолого-педагогічну підготовку фахівців фінансово-економічного профілю і стверджувала, що сучасний фахівець у галузі економіки, фінансів не може і не має права вирішувати свої проблеми відірвано від проблем і потреб життя окремих людей, їх об'єднань і народу, країни загалом. Авторка зазначала, що розуміння психологічної і педагогічної термінології, а значить уміння самостійно працювати з новою літературою, готує до сприйняття таких дисциплін, як менеджмент, маркетинг тощо, оскільки саме знання причин поведінки, потреб та

мотивів людини дає можливість ефективно організувати стимулювання працівників, надихнути їх на інтенсивну працю [4].

Варто відмітити й наукові розвідки з порівняльної професійної педагогіки, які досліджують підготовку фахівців з економічних спеціальностей в інших країнах світу, які є важливим джерелом для вивчення різних підходів до економічної освіти. Ці дослідження дають змогу порівняти освітні системи, виявити найкращі практики та адаптувати їх для покращення якості підготовки економістів в Україні та інших країнах. Зокрема, дослідник О. Сисоєв у своєму дослідженні аналізує проблематику саме наукових досліджень, присвячених професійній підготовці фахівців для економічної галузі [5].

Уважаємо, що роль педагогічної теорії у підготовці майбутніх економістів є визначальною, оскільки вона формує основу для розробки ефективних навчальних стратегій та методик. У сучасних умовах ринок праці вимагає від фахівців не лише спеціалізованих знань у сфері економіки, а й універсальних навичок, які дають їм можливість адаптуватися до динамічних змін.

На нашу думку, оновлення педагогічних підходів має містити такі основні аспекти:

1. Компетентнісний підхід

- Формування м'яких навичок (soft skills), таких як критичне мислення, командна робота, комунікація та управління часом.
- Розвиток спеціалізованих компетенцій, зокрема фінансового аналізу, бізнес-планування та управління ресурсами.

Компетентнісний підхід є основою сучасної освітньої системи, оскільки він орієнтується не лише на передання знань, а й на формування практичних навичок, потрібних для ефективної роботи у професії. У сфері економіки це особливо важливо, оскільки зміни на ринку, глобалізація, технологічний прогрес та інші фактори вимагають від фахівців здатності адаптуватися до нових умов. Формування м'яких навичок (soft skills) є критичним для ефективної взаємодії в командах, комунікації з партнерами та клієнтами, а також для ефективного управління часом і ресурсами. З іншого боку, розвиток спеціалізованих компетенцій у таких напрямках, як фінансовий аналіз, бізнес-планування, управління проєктами і ресурсами, дає студентам інструменти для точного прийняття рішень на основі аналізу економічних даних. Ці компетенції формують професіонала, здатного до швидкої адаптації в умовах постійних змін у економіці та здатного вести бізнес на найвищому рівні.

2. Інтеграція теорії та практики

- Використання кейс-методів, симуляцій, бізнес-ігор та інших інноваційних форм навчання для кращого засвоєння теоретичного матеріалу через практичні приклади.
- Організація стажувань, практик у реальних компаніях і співпраця з бізнесом для набуття практичного досвіду.

Поєднання теорії з практикою – це важливий етап підготовки висококваліфікованих фахівців, оскільки на ринку праці фахівець повинен не тільки знати теорію, а й вміти застосовувати її на практиці. Кейс-методи, бізнес-ігри, симуляції реальних ситуацій дають студентам можливість «поринути» в умови, що найбільше нагадують реальне бізнес-середовище, тим самим готуючи їх до прийняття рішень в умовах невизначеності. Це дає студентам змогу випробувати свої ідеї, аналізувати результат і коригувати стратегії, що є важливим у реальному бізнесі. Крім того, стажування та практика в компаніях допомагають студентам безпосередньо взаємодіяти з реальними бізнес-процесами, набиратися досвіду і здобувати навички, які не можна отримати лише за допомогою теоретичного навчання. Цей досвід дає студентам змогу оцінювати ситуації з практичної точки зору, що значно покращує їхню здатність до адаптації та прийняття стратегічних рішень.

3. Інтердисциплінарність

- Поєднання економічних знань із базовими концепціями ІТ, маркетингу, менеджменту та соціальних наук для ширшого розуміння бізнес-середовища.

Сучасна економіка вимагає від фахівців комплексного підходу до вирішення проблем. Для того, щоб успішно працювати в глобалізованому та динамічному середовищі, економістам потрібно володіти не лише глибокими знаннями з економічних дисциплін, а й мати загальні уявлення про ІТ-технології, маркетинг, менеджмент та соціальні науки. Ці міждисциплінарні знання дають економісту можливість розуміти складні бізнес-процеси та їхні взаємозв'язки, оцінювати ризики та можливості на ринку з більш широкої перспективи. Наприклад, знання основ програмування, використання великих даних або сучасних цифрових платформ допомагає приймати рішення, засновані на точних аналітичних даних, а розуміння маркетингових стратегій або соціальних тенденцій допомагає приймати обґрунтовані рішення з урахуванням поведінки споживачів та соціальних змін.

4. Цифровізація навчання

- Використання сучасних технологій, таких як онлайн-курси, цифрові платформи для навчання, віртуальні симулятори та аналітичні програми.
- Навчання роботи з великими даними (Big Data), хмарними сервісами та іншими цифровими інструментами, що є важливими для сучасних економістів.

Цифровізація є потужним інструментом, який відкриває нові можливості для студентів, створюючи гнучкі умови для навчання та доступ до найсучасніших інструментів. Введення онлайн-курсів, цифрових платформ та віртуальних симуляторів допомагає студентам здобувати нові знання без прив'язки до конкретного місця чи часу. Завдяки цьому студенти можуть навчатися у своєму темпі, отримувати миттєвий зворотний зв'язок і практичний досвід за допомогою симуляцій реальних бізнес-сценаріїв. Водночас оволодіння

новітніми технологіями, такими як Big Data, хмарні сервіси та аналітичні програми, є важливою складовою сучасної економічної освіти. Ці інструменти допомагають студентам ефективно працювати з великими обсягами даних, аналізувати економічні та бізнес-процеси, що є важливим для прийняття стратегічних рішень у складних умовах ринку.

5. Індивідуалізація навчання

- Упровадження адаптивного навчання, яке бере до уваги індивідуальні потреби студентів, їхні темпи засвоєння матеріалу та особистісні інтереси.
- Розробка індивідуальних освітніх траєкторій для студентів з урахуванням їхніх кар'єрних цілей.

Індивідуалізація освітнього процесу є важливою складовою сучасної освіти, оскільки кожен студент має власні інтереси, здібності та кар'єрні цілі. Адаптивне навчання, яке бере до уваги індивідуальні потреби, темпи засвоєння матеріалу та конкретні цілі студентів, допомагає створювати більш ефективне і персоналізоване навчання. Це дає студентам можливість розвивати свої сильні сторони та компенсувати слабкі, створюючи умови для їх максимального розвитку. Створення індивідуальних освітніх траєкторій також допомагає студентам зосередитися на специфічних аспектах економічної діяльності, що їх цікавлять, і формує їхню професійну кар'єру на основі особистих інтересів, що сприяє не лише кращому засвоєнню матеріалу, а й підвищує мотивацію до навчання.

6. Етична та соціальна відповідальність

- Інтеграція в освітній процес тем, пов'язаних із етикою бізнесу, сталим розвитком та корпоративною соціальною відповідальністю.

Урахування етики бізнесу, сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності є необхідною складовою сучасної економічної освіти. Це допомагає сформуванню у студентів не лише професійні навички, а й глибоке розуміння своєї соціальної ролі та відповідальності за наслідки своїх дій у бізнесі та суспільстві. Важливо, щоб економісти не лише прагнули до отримання прибутку, а й ураховували соціальні та екологічні аспекти своїх рішень. Інтеграція цих тем у навчальний процес сприяє вихованню фахівців, які діятимуть у інтересах сталого розвитку та добробуту суспільства, зважаючи не тільки на фінансові вигоди, а й на соціальні та етичні норми.

Отже, оновлення педагогічних підходів допомагає забезпечити комплексну підготовку майбутніх економістів, орієнтовану на їхню професійну ефективність та здатність до саморозвитку в умовах сучасного ринку.

Під час оновлення педагогічних підходів у підготовці майбутніх економістів важливо взяти до уваги новітні тенденції в освіті та економіці, щоб забезпечити високу якість навчання та адаптацію випускників до змінюваних умов. Зокрема, акцент на розвиток як універсальних, так і спеціалізованих компетенцій дає змогу створити кваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти в умовах нестабільності та невизначеності.

На нашу думку, в умовах швидкого розвитку технологій і глобалізації економіки, традиційні методи навчання мають бути доповнені інноваційними підходами, що ґрунтуються на активному залученні студентів до практичної діяльності. Універсальні навички, такі як здатність до адаптації, креативне мислення та ефективне управління ресурсами, повинні стати невід’ємною частиною навчального процесу.

Також вважаємо, що важливим аспектом є впровадження міждисциплінарного підходу, який дає студентам можливість не лише глибоко опанувати специфіку економічних дисциплін, а й розуміти їх взаємозв’язок з іншими сферами, такими як інформаційні технології, право та соціальні науки. Це дає майбутнім економістам змогу бути більш гнучкими та конкурентоспроможними на ринку.

Загалом для успішної професійної підготовки майбутніх економістів в умовах глобалізації та цифровізації потрібно постійно адаптувати педагогічні методи та підходи до вимог часу. Оновлення освітніх програм, інтеграція нових технологій та активна співпраця з бізнес-середовищем є головними чинниками, що сприяють підвищенню якості підготовки фахівців, здатних до інноваційної практичної діяльності.

-
1. Пчелінцева І. Освітній кредит. Вища школа. 2005. № 2. С. 95–100.
 2. Петльована Л. Л. Педагогічні основи професійної адаптації студентів-економістів засобами новітніх інформаційних технологій : автореф. на здоб. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Хмельницький, 2008. 20 с.
 3. Вітер О. М. Організаційно-педагогічні засади структурування і генералізації навчального матеріалу з економічних дисциплін у фаховій підготовці бакалаврів : автореф. на здоб. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Хмельницький, 2010. 20 с.
 4. Поясок Т. Основи психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю : навч. посібник за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : ПП «ЕКМО», 2003. 228 с.
 5. Сисоєв О. Професійна підготовка фахівців для економічної галузі як об’єкт наукового дослідження в Україні. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2020. Вип. 2. С. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2020_2_5.

References

1. Pchelintseva, I. (2005). *Osvitnii kredyt. Vyshcha shkola*, 2, 95–100.
2. Petlovana, L. L. (2008). *Pedahohichni osnovy profesiinoi adaptatsii studentiv-ekonomistiv zasobamy novitnikh informatsiinykh tekhnolohii* : avtoref. na

zdob. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Khmelnytskyi.

3. Viter, O. M. (2010). Orhanizatsiino-pedahohichni zasady strukturuvannia i heneralizatsii navchalnoho materialu z ekonomichnykh dystsyplin u fakhovii pidhotovtsi bakalavriv : avtoref. na zdob. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity. Khmelnytskyi.

4. Poiasok, T. (2003). Osnovy psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilu: navch. posibnyk za red. prof. S. O. Sysoievoi. Kyiv : PP "EKMO".

5. Sysoiev, O. (2020). Profesiina pidhotovka fakhivtsiv dlia ekonomichnoi haluzi yak ob'ekt naukovoho doslidzhennia v Ukraini. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*, 2, 19–24. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2020_2_5.

Стаття: надійшла до редколегії 25.03.2025

доопрацьована 25.04.2025

прийнята до друку 04.15.2025

PEDAGOGICAL PRINCIPLES FOR THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE ECONOMIC SECTOR

Volodymyr Nos

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005
Volodymyr.Nos@lnu.edu.ua*

The article examines modern approaches to the professional training of economic specialists in light of globalization challenges, digitalization, and changes in the labor market. The author highlights the need to update pedagogical strategies that facilitate the development of both theoretical knowledge and practical skills for future economists.

Contemporary scientific research focused on the integration of economic and mathematical disciplines, the utilization of information technologies, an interdisciplinary approach, and socio-psychological aspects of education has been assessed. The primary directions for enhancing pedagogical theory are identified: the competence-based approach, the integration of theory and practice, digitalization, individualization of learning, and the establishment of ethical standards in the training of specialists.

The significance of pedagogical theory in shaping competitive specialists who can learn educational material effectively and adapt swiftly to the modern labor market is emphasized. The current labor market demands not only profound theoretical knowledge but also flexibility and the ability to learn and adapt rapidly. Therefore, pedagogical approaches should prioritize a competence-based framework, innovation, the integration of theory and practice,

interdisciplinarity, digitalization, individualization of learning, and ethical and social responsibility.

Fostering students' entrepreneurial thinking is a crucial element. It will contribute to developing not only highly skilled workers but also potential business founders. Education should equip students with not just professional skills but also an understanding of market mechanisms, financial literacy, strategic planning, and risk management. Revamping approaches to the training of future economists will facilitate the creation of an educational environment that aligns with the demands of the modern economy and fosters the growth of highly qualified, adaptable, and socially responsible professionals.

Keywords: professional training, economic education, competence-based approach, digitalization, integration of theory and practice, interdisciplinarity.